

Strategije za učenje 3

Podsticanje samostalnog učenja i mišljenja višeg reda

Ove sedmice vam predstavljamo nekoliko novih strategija i metoda kojima potičemo djecu da analiziraju, porede, uočavaju, zaključuju, rješavaju probleme...

Tu je i nekoliko primjera iz prakse o načinima na koje su strategije inkorporirane u poučavanje određenih sadržaja i/ili koncepata.

Predstavljamo vam:

- Sagledavanje različitih perspektiva (Za i Protiv) i Činjenice i mišljenje – primjeri Amela Mešić, profesorica razredne nastave u OŠ Ruđera Boškovića u Donjoj Mahali, Orašje
- Šest šešira uz radove srednjoškolske profesorice hemije Amele Redžić iz Mostara i Nermine Alihodžić Usejnovski iz Sarajeva
- Tabela pojmova - primjer Zvezdana Semiz, učiteljica II razreda OŠ "Sveti Sava" Novi Grad
- Priča i poezija – primjeri Nisveta Kozlić odgajateljica vrtića Sindibad iz Zenice
- Primjer primjene metode za čitanje ili INSERT metode i RAFT metode – Berina Šećibović profesorica razredne nastave iz Zenice

Podsjećamo vas na zbirku strategija koje se nalaze na stranici Zajednice za inovativne nastavnike/ce na <https://inskola.com/metode-i-strategije/> a svoje ideje možete sa nama podijeliti slanjem na adresu radmila@coi-stepbystep.ba

SAGLEDAVANJE RAZLIČITIH PERSPEKTIVA

Odredite neko **kontraverzno pitanje**, nešto oko čega postoje različita mišljenja i neslaganja. Iskažite problem u formi tvrdnje, npr. „Veliki odmor treba trajati 30'." ili „Treba zabraniti kretanje vozila u središtu grada“.

Kako bismo donijeli odluku koja će biti prihvatljiva svima, ali i utemeljena na dobrim argumentima, potrebno je da, prije svega, **istražimo temu** kako bismo imali dovoljno činjenica ili informacija. Nakon toga, zajedno sa učenicima odredite **ko su sve uključene ili zainteresovane** strane – na koga će sve odluka uticati, kako bismo istražili šta bi bilo njihovo stanovište. Cijela ideja je u tome da zauzimanje određenog stava, ili donošenje odluka bez spremnosti da saslušamo druge argumente i **drugačije perspektive**, ne vodi dobrom i održivom rješenju.

Zatražite od učenika da pronađu različite argumente ili mišljenja koja idu u prilog određenom stanovištu, bilo da se radi o **slaganju ili neslaganju** sa tvrdnjom ili odlukom, uzimajući u obzir sve zainteresovane strane. Varijacija na ovu strategiju jeste da identifikujete dva suprotstavljena rješenja i pronađete sve ono što ide u prilog i jednom i drugom (**Za-ZA model**). Ništa nije potpuno crno, ni potpuno bijelo i **kompromis** je često jedino moguće rješenje.

Evo kako to rade osnovnoškolci sa učiteljicom Amelom Mešić, koji su istraživali mišljenja djece, roditelja i nastavnika o upotrebi tehnologije, a vi temu i upute prilagodite svojoj grupi.

Dječja uporaba računala					
ZA			PROTIV		
Oni koji su za to što djeca koriste računala kažu:			Oni koji su protiv, dok djeca koriste računala kažu:		
DJECA	RODITELJI	UČITELJI	DJECA	RODITELJI	UČITELJI
Zabavno je igrati igre	Djeca mogu nešto naučiti pa da i na mlađim slijedi pokazuju	Pronalaze stranice za učenje i zabavu u isto vrijeme	Bolje je igrati nogomet u stvarnosti nego na kompjuteru	Djeci će se pokvariti vid	Neće se baviti tjelesnim aktivnostima i to će im štetiti zdravlju
Mogu puno brže pisati na računalo nego u bilježnici	Za dosta poslova je potreban kompjuter pa kad odrastu im neće biti problem	npr. U školu se ne ide zbog virusa kako će se djeca koja ne koriste kompjutere snalaziti a oni koji koriste kompjutere njima će biti lakše	Bolje je pisati u bilježnicu ili papir jer se tada učimo lepše pisati	Djeca će zaboraviti što trebaju uraditi jer se previše uživaju u igru	Djeca neće učitati svjež zrak i neće igrati u prirodi jer gledaju u računalo

ČINJENICA ILI MIŠLJENJE

Veoma često mi reagujemo na različite podražaje, informacije ili sopstvene misli, kao da one reprezentuju činjenice o svijetu oko nas, mada se najčešće radi o mišljenju ili pretpostavkama. Sposobnost da razlikujemo činjenice od mišljenja jedna je od najvažnijih sposobnosti i pretpostavka za razvoj kritičkog mišljenja. Sposobnost da procijenimo razliku između izjava koje se odnose na činjenice ili mišljenje natjera nas da propitujemo svoje i tuđe mišljenje.

ČINJENICA je nešto što je istinito, i što se može dokazati, potkrijepiti podacima.

MIŠLJENJE je nešto što je zasnovano na ličnim uvjerenjima i osjećanjima.

Zatražite od djece da daju primjer činjenice ili mišljenja na zadatu temu, ili im ponudite nekoliko izjava za koje oni mogu odrediti da li se radi o činjenici ili mišljenju. Za starije učenike jedna od dobrih aktivnosti je analiza medijskih i informativnih tekstova.

Evo primjera, učiteljice Amele sa učenicima razredne nastave, sa činjenicama i mišljenjima o proljeću.

Činjenica i mišljenje o proljeću

dopuni

Jaglac je najljepša proljetnica _____

Najljepše doba u proljeće je rano proljeće _____

Poplave su najčešće u proljeće _____

U proljeće je najveći kršćanski blagdan _____

Proljeće je najgore godišnje doba _____

U proljeće ljudi najčešće dobivaju alergiju jer sve cvate _____

ŠEST ŠEŠIRA ZA RAZMIŠLJANJE – EDWARD DE BONO

Šest šešira je kreativna tehnika za rješavanje problema zasnovana na teoriji Edwarda de Bono-a o lateralnom (paralelnom) mišljenju. Za razliku od pristupa u rješavanju problema suočavanjem i sukobljavanjem mišljenja, ova tehnika omogućava djeci da sarađuju, sagledavajući problem iz različitih perspektiva.

BIJELI ŠEŠIR zanimaju informacije. Kada stavimo bijeli šešir tada postavljamo neka od slijedećih pitanja: Što znamo? Koje informacije trebamo? Što bismo trebali pitati? Bijeli šešir se koristi kako bi usmjerili pažnju na informacije koje imamo ili nam nedostaju.

CRVENI ŠEŠIR upućuje na vatru i toplinu, i povezan je sa **osjećajima i intuicijom**.

Svaka osoba ima određena osjećanja u vezi sa predmetom analize ili izučavanja, i crveni šešir nam daje dozvolu da ih iskažemo i uzmemo u obzir prilikom analize.

Crna boja nas podsjeća na plašt. **CRNI ŠEŠIR** nas poziva na oprez, ali i čuva od nepromišljenih odluka koje bi mogle biti štetne. Crni šešir nas upozorava na rizik i na moguće nedostatke naših odluka. Zadatak je da analiziramo probleme koji se mogu pojaviti, poteškoće na koje možemo naići, kao i posljedice koje bi mogle proizaći iz promjena, kao bismo ih preduprijedili.

Žuto podsjeća na sunce i optimizam. Pod **ŽUTIM ŠEŠIROM** nastojimo pronaći sve ono što je pozitivno. To možemo učiniti postavljajući neka od slijedećih pitanja: Što su prednosti? Tko će imati koristi? Koje pozitivne stvari mogu proizaći? Koje su ostale vrijednosti o kojima govorimo?

Zeleno podsjeća na vegetaciju koja upućuje na rast, energiju i život. **ZELENI ŠEŠIR** je kreativni šešir. On je namijenjen planiranju i stvaranju novih ideja. Razmišljajući iz perspektive zelenog šešira možemo predlagati promjene i alternative predloženim idejama, ma kako „lude“ i kreativne one bile. On nam omogućuje da sagledamo niz različitih prilika i rješenja koja bi mogla postojati.

PLAVI ŠEŠIR je namijenjen razmatranju samog procesa mišljenja. Npr. možemo se zapitati što ćemo sljedeće učiniti, ili u čemu smo do sada uspjeli. Plavi šešir možemo koristiti na početku rasprave kako bismo odlučili o čemu ćemo raspravljati i što očekujemo od rasprave. On nam može pomoći u dogovaranju rasporeda korištenja ostalih šešira. Plavi šešir može poslužiti za razmatranje učinjenog na kraju rasprave.

Evo kako je to uradila profesorica hemije Amela Redžić, na temu Vitamini i minerali sa svojim srednjoškolcima.

...I ovaj mjesec nisam jeo/la hranu bogatu vitaminima i mineralima...

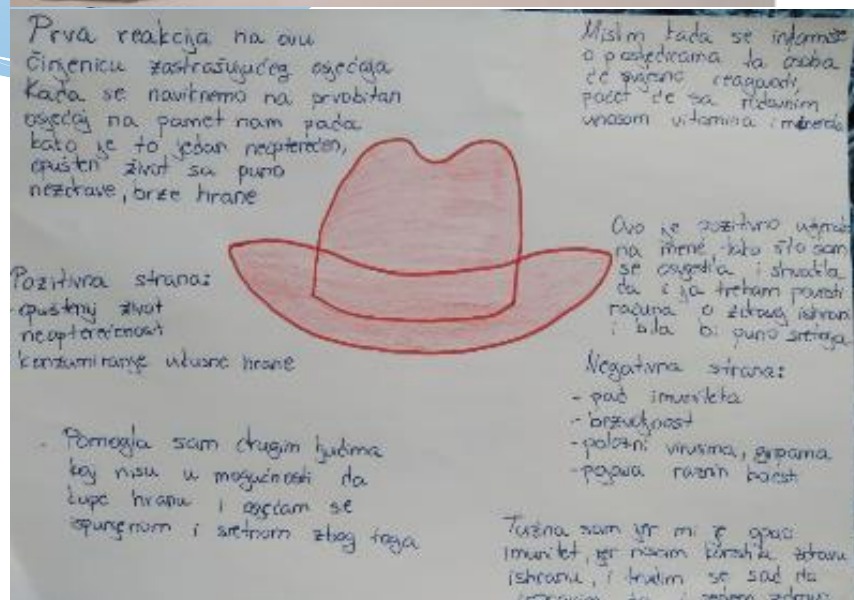
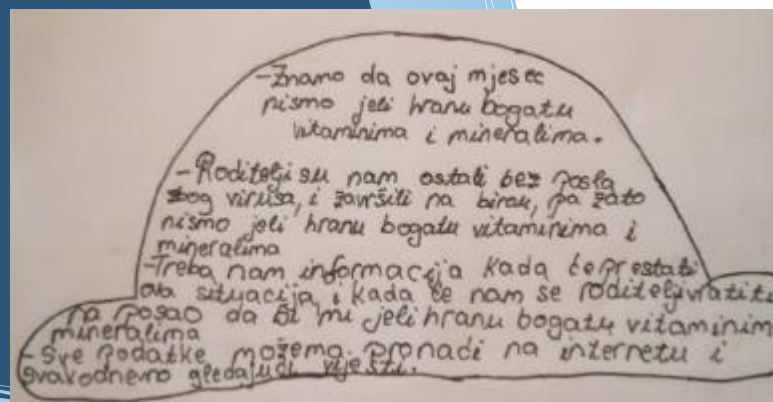
Učenici će imati zadatak da u toku sedam dana iskomuniciraju unutar grupe i napišu zajedničko rješenje problema sa aspekta boje šešira koja im je dodjeljena.

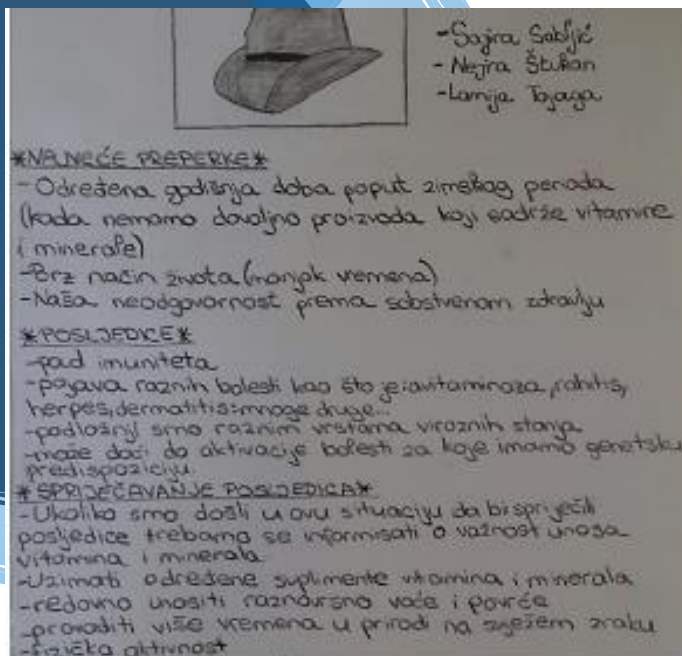
Ovo odjeljenje ima 18 učenika, koji će biti podijeljeni u 5 grupa (obzirom da je online nastava plavi šešir je profesor).

Evo šta je profesorica još napisala:

„Možda će neko postaviti pitanje: Zašto sam u četvrtoj sedmici online nastave primjenila strategije koje zahtijevaju grupni rad? Ima više odgovora. Potaknuta činjenicom da učenici nemaju više malih i velikih odmora, druženja i komunikacije kakvu imaju u redovnom nastavnom procesu, odlučila sam se za nove tehnike, koje zahtijevaju grupni rad. Ovom tehnikom omogućila sam učenicima da sarađuju, sagledavajući problem iz različitih perspektiva. Učenici će zadovoljiti svoju komunikaciju, a predstavnik grupe će izvještavati profesora. Svima je potreban socijalni okvir iz kojeg potiče, a grupa pruža socijalnu sigurnost i podstiče osjećaj društvenosti. Kod

učenika će se dodatno razviti motivacija za radom i učenjem, vratit će se osjećaj samopouzdanja. Učenici su oformili viber grupe i skype grupe kako bi realizovali ovu aktivnost."

Evo i strategije Šest Šešira koji je na padletu pripremila nermina Nermina Alihodžić - Usejnovski iz Sarajeva:

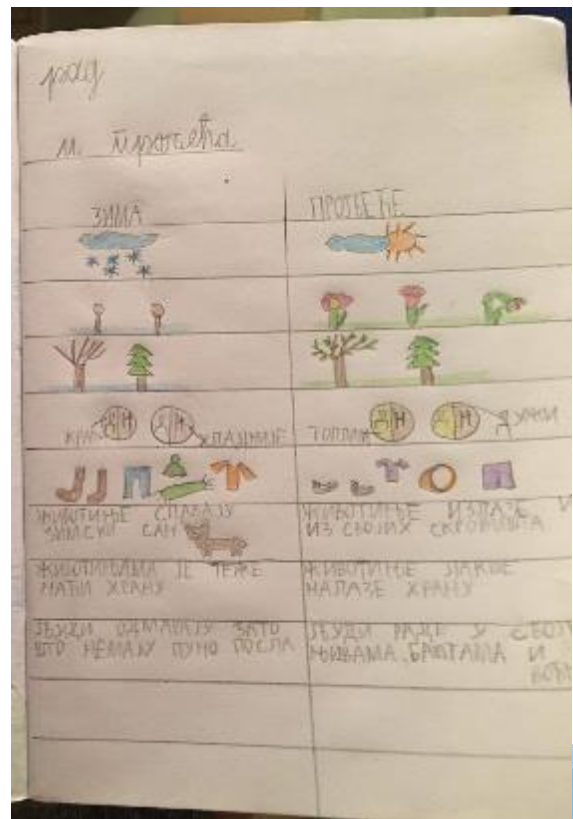

TABELA POJMOVA

Ovo je koristan način vizualne organizacije informacija, naročito kada djeca trebaju porediti tri ili više stavki ili problema. Tabela se načini tako da se vertikalno upišu stavke koje se porede, a horizontalno neko obilježje prema kojem se vrši poređenje (ili obratno). Na primjer, korištenjem tabele pojmova možemo uporediti nekoliko zanimanja:

	Obrazovanje	Alati	Zadovoljstvo	Prihodi
Novinar/ka				
Vajar/ka				
Pekar/ka				

A da učenje sposobnosti mišljenja višeg reda počinje od najranijih dana, pokazala nam je učiteljica Zvezdana Semiz sa svojim drugim razredom. Učenici/ce su analizirali dva drveća, i dva godišnja doba po nizu karakteristika:

PRIČE I POEZIJA

Evo nas kod priča i poezije. Pisanje priča nije, i ne bi trebala biti, jednokratna aktivnost. Pisanje je proces koji zahtijeva istraživanje, promišljanje, izradu prve skice, zatim poboljšavanje, pa opet pisanje... Pisanje priča učimo kroz svakodnevno pisanje, kao i kroz čitanje i analizu drugih priča i njihove strukture, kao što je to prikazano na slici, u Mapi priče Zlatokosa.

Svako pisanje otpočinje idejom, koja se onda postupno razrađuje. Nakon što odrede temu i formu pisanja, djeca zamišljaju i razrađuju likove, daju im imena (ako nisu stvarni) i osobine, razmisle o mjestu radnje, mogućem zapletu i verzijama raspleta. Za ovu fazu može poslužiti šema sa naredne stranice ali i neka forma mape uma.

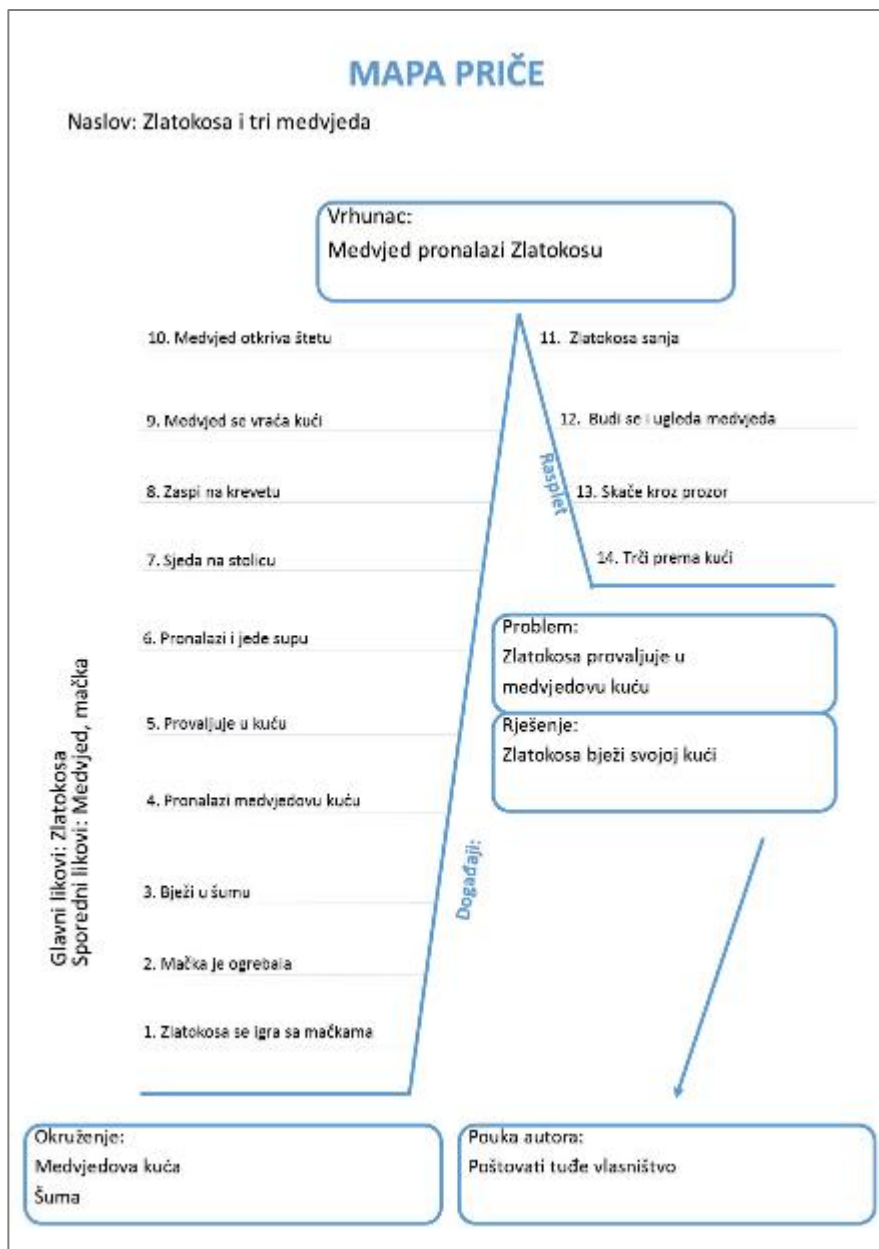
Tek kada izrade skicu kreće se u pisanje prve verzije teksta ili priče. Prvu verziju čitamo drugima (roditeljima, drugarima, zidu 😊) i tražimo povratnu informaciju: da li je jasno šta sam željela reći; da li možeš zamisliti ovo o čemu pišem.... (u nekim od narednih brojeva govorićemo više i o poučavanju načina da se priča otpočne...ili završi.)

Nakon toga slijedi pisanje predzadnje verzije, umetanje rečenica, pridjeva, metafora...

I onda lektura. Tek tada je priča spremna za objavu i slanje.

U nastavku možete pronaći ideju za skicu priče, obrazac za lekturu i primjere zanimljivih formi priča za male koje nam je osmislila odgajateljica Nisveta Kozlić.

Ps. Sve ove forme možete pronaći na www.inskola.com – Resursi sa nastavnike/ Metode i strategije

MAPA PRIČE

Naslov: _____

Autor: _____

Okruženje:

Gdje: *Detaljno opiši mjesto.*

Kada: *Detaljno opiši period.*

Glavni i sporedni likovi:

Ime

Kako se taj lik ponaša, razmišlja i osjeća.

Problem:

--

Radnja/Glavni događaji u priči:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Rješenje: *Rješenje problema koje se javlja na kraju priče*

--

Pouka: *Moralna ili životna pouka koju autor pokušava da prenese čitaocu*

--

TOP 10 ZA PROVJERU – prilagodite svojim učenicima

Kada napišeš rad, stavi na glavu nevidljive, specijalne naočare, i provjeri ovih 10 stvari:

Provjeri svoj rad i zabilježi sa ✓

- 1. Da li sam napisao/la naslov teksta, ime i datum
- 2. Da li sam napisao/la svaku rečenicu kao dovršenu misao?

(Nedovršena misao: Na ulici. Dovršena misao: Mali psić je stajao sasvim sam na ulici. Napomena: Ponekad se pisci služe nepotpunim rečenicama zbog posebnog efekta, npr.: Ne ja!)

- 3. Da li sam svaku rečenicu završio ispravnim znakom interpunkcije?

(Netačni primjeri: Da li je psić uspio naći majku. Ovoj rečenici nedostaje upitnik.)

- 4. Da li sam počeo/la svaku rečenicu velikim slovom?

- 5. Da li sam se i na drugim mjestima ispravno poslužio velikim slovima?

(Vlastita imena, imena gradova, ulica, planina... itd.)

- 6. Da li su zarezi, apostrofi i ostali znakovi interpunkcije pravilno označeni?

- 7. Da li sam uvukao prvi red svakog pasusa?

(Kad god uvedete neku ideju, potreban vam je novi pasus. Dijalog - razgovor između dvije ili više osoba - također iziskuje novi pasus, svaki put kad neko progovori.)

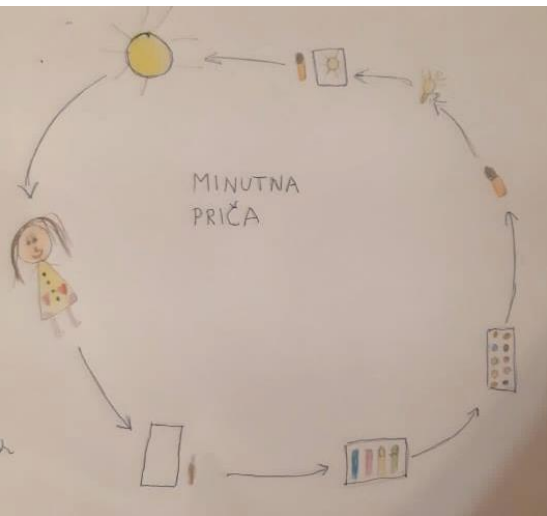
- 8 Da li su sva slova: č, ć, dž, đ napisana pravilno?

- 9. Da li si pravilno upotrijebio/la „ije“ i „je“

- 10. Obrati pažnju na rastavljanje riječi na kraju reda

Potraži pomoć druga ili drugarice, ili pitaj nastavnika/cu ili druge odrasle ako ti je pomoć potrebna.

Provjeri u pravopisu ili na internetu.

Evo ideja naše Nisvete za zabavne priče za male:

Minutna priča

Jednog sunčanog dana djevojčica je odlučila da nacrtá nešto u prirodi.

Ponijela je sa sobom papir, kist, tempere, vodene boje i, za svaki slučaj, još jedan kist.

Sjela je i počela da razmišlja šta bi to ona mogla nacrtati.

Pala joj je napamet sjajna ideja. Nacrtat će samo jedno sunce koje je najljepše u proljeće.

Čiča Miča gotova je priča.

Evo i okrugle i kvadrataste priče ☺

INSERT metoda ili metoda za čitanje sa razumijevanjem

O ovoj metodi smo govorili u dijelu broj 1

Evo kako su to uradili učenici učiteljice Berine Šećibović!

Postupak:

Učenici aktivno čitaju tekst o mačkama s olovkom u ruci.

Dok čitaju, iznad rečenice stavljaju pet različitih oznaka. Nije neophodno označavati svaku rečenicu, ili svaki pojam.

INSERT TABELA				
✓ Ovu oznaku stavite ukoliko nešto što ste pročitali već znate ili mislite da znate.	+ Stavite ovu oznaku ako je ono što ste pročitali nešto novo za vas.	♥ Srce stavite za dio koji vam se sviđa	? Ovu oznaku stavite ako imate pitanje	<u>A</u> Ovu oznaku stavite za nepoznatu riječ u tekstu

Nakon čitanja, popunjavaju tabelu u koju unose pojmove koje već znaju, šta su novo naučili, šta im se sviđa, ako imaju neko pitanje...

MOJA OKOLINA, II-1
ZENICA

OŠ „MEŠA SELIMović“,

Zanimljivosti o mačkama

Ljudi i mačke se druže više od devet hiljada godina.⁺ Iako su uglavnom pospane, mačke spadaju među najpopularnije kućne ljubimce. Veći dio dana koriste na dotjerivanje.⁺

Domaća mačka, kućna mačka ili najčešće **mačka** je mali mesožder iz obitelji **mačaka**.[✓] Prvobitno potječe od afričke divlje mačke, a živi uz ljude već oko 3.500 godina.⁺

Naziv domaća mačka koristi se za sve mačke koje manje-više "dobrovoljno" žive u direktnom kontaktu s ljudima.[✓]

Razlikuju se od divljih mačaka jer su lakše građe i manje su ^Aagresivne.⁺

One su vješti grabljivci i veoma su inteligentne životinje. Neke od njih se mogu naučiti pokretati jednostavnije mehanizme, poput kvake na vratima ili ručice na vodikotliću.⁺ ♥
Mačka nema ključnu kost pa zato može da prođe kroz skoro svaki prolaz.⁺ ♥?

Mačke komuniciraju glasom (mijaukanjem), predenjem, frkanjem, režanjem i škljocanjem, kao i govorom tijela.⁺

Nema potrebe da im dajete kolač, mačke ne osećaju slatke okuse.^{✓?}

Mačke mogu da piju morsku vodu jer njihovi bubrezi filtriraju so.⁺

Grupa mačaka zove se čopor.⁺

INSERT metoda		Strategije za pažljivo čitanje		Zanimljivosti o mačkama		09. 04. 2020.	
✓	+	♥	?	A			
Mačka je mali mesožder. Mačke su lakše građe. Mačke ne osećaju slatke okuse.	Veći dio dana koriste na dotjerivanje. Mačka nema ključnu kost. Mačke komuniciraju glasom (mijaukanjem), predenjem, frkanjem, režanjem i škljocanjem, kao i govorom tijela.	Neke od njih se mogu naučiti pokretati jednostavnije mehanizme poput kvake na vratima ili ručice na vodikotliću.	Nema potrebe da im dajete kolač, mačke ne osećaju slatke okuse.	agresivne mehanizme škljocanjem filtriraju			

IME: Melika

Učiteljica: Berina Šećić

R.A.F.T.

RAFT je strategija koju možete koristiti kada želite da učenici osvijeste svoju ulogu autora, publike kojoj se obraćaju, te različitih formi i tema za pisanje.

Varijacije su bezbrojne – isti autori (učenici zauzmu istu perspektivu) – koriste različite forme (pismo, dopis, članak, poeziju...), kako bi se obratili različitoj publici (poznatim osobama, stručnjacima, javnosti...).

U drugoj varijanti isti autori mogu imati istu formu, ali različite teme; ili ista tema iz ugla različitih autora i tako dalje u nedogled, u zavisnosti od toga šta vam je u fokusu.

Evo kako je to uradila učiteljica Berina:

Kratak opis zadatka za djecu i toka aktivnosti:

- Razgovor s učenicima o aktuelnim temama (Corona virus) putem jitsi meet-a
- Nastavnik određuje temu „**Spasite nas**“
- Poslije teme, određuje i formu pisanja, a to je **pismo**
- Razgovor s učenicima o tome ko bi mogao pisati o ovoj temi. (djeca, građani, pisci, prodavači...)
- Ko bi mogla biti publika za njihove tekstove? (doktori, naučnici, predsjednik, gradonačelnik...)
- Pojasniti učenicima da mogu birati jednu ulogu i odabrati kome da pišu pismo na temu „Spasite nas“.
- Učenici u toku dana pišu pismo i šalju nastavniku putem vibera.

R – (role) – ULOGA – ko piše?

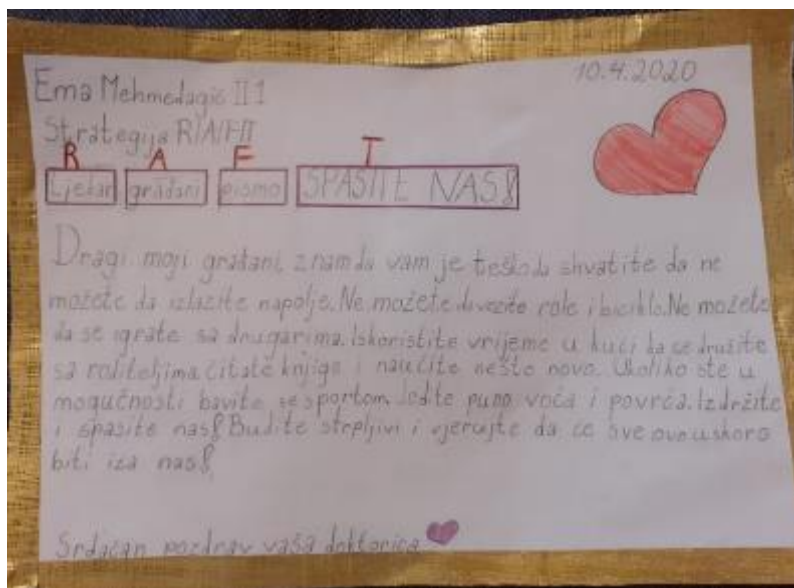
A – (audience) – PUBLIKA – kome piše?

F – (form) – FORMA pisanja (priča, pismo, pjesma, članak...) - šta piše?

T – (topic) – TEMA – o čemu piše?

Primjeri:

R - ko	A - kome	F - šta	T – o čemu
ljekar	građanima	pismo	Spasite nas
građani	gradonačelniku	Pismo	Spasite nas
doktor	djeci	pismo	Spasite nas

JOŠ MALO POEZIJE ZA KRAJ

Pošto nam često šaljete pjesme koje pišu vaša djeca, evo nekoliko novih ideja za malo drugačije pjesme.

PJESME O BOJI

- Naziv boje
- Kako izgleda boja
- Kako zvuči boja
- Kojeg je okusa boja
- Kako se osjeća boja
- Šta radi boja

Zeleno izgleda kao olistalo drvo
Zeleno se čuje kao kreketanje žaba
Zeleno miriše kao svježe pokošena trava
Zeleno je okusa pepermint bombona
Zeleno se osjeća kao proljeće
Zeleno raste put neba, kao trava

AUTOBIOGRAFSKE PJESME

- Red 1: Ime
Red 2: __, __, __ (3 karakteristike ili osobine)
Red 3: Brat/sestra ili sin/kćerka
Red 4: Voli __, __, i __ (3 osobe, stvari, ideje)
Red 5: Osjeća __ o __ (1 emocija o jednoj stvari)
Red 6: Treba __, __, i __ (3 stvari koje trebate)
Red 7: Daje/pruža __, __, i __ (3 stvari koje dijelite)
Red 8: Boji se __, __, i __ (3 stvari)
Red 9: Volio/lje bi da vidi, __ (1 mjesto, osobu)
Red 10: Sanja o __ (1 stvari ili ideji)
Red 11: Učenik/ca __ škola ili ime nastavnike/ce
Red 12: __ Nadimak, ili ponovo ime

Jasmin

Dobar, sretan, radoznao, smlata -
jedan vrlo smiješan tata!
Zaljubljen u bicikla, igre i pse.
Osjeća se tužno kada nema nje.
Boji se oružja, zmija i mraka.
Volio bi da upozna Pasternaka.
Sanja o vrhovima Kilimandžara.
Sjeća se kako je dobra bila škola stara!
Jaso

PJESME SA PITANJIMA

Drvo

O, Drvo!
Zašto si tužno?
Zašto nisi srećno?
Neko te povrijedio?...

O, dijete!
Ja sam tužno jer je moja porodica
posjećena
Niko mene još nije povrijedio!!

Imam rješenje!

Možemo spriječiti sječenje
Poslaćemo poruku
predsjedniku
Zasadi još drveća
I nemoj ih sjeći
Tada ćeš moći da rasteš
I pomogneš da spasimo planetu
Čisteći naš zrak

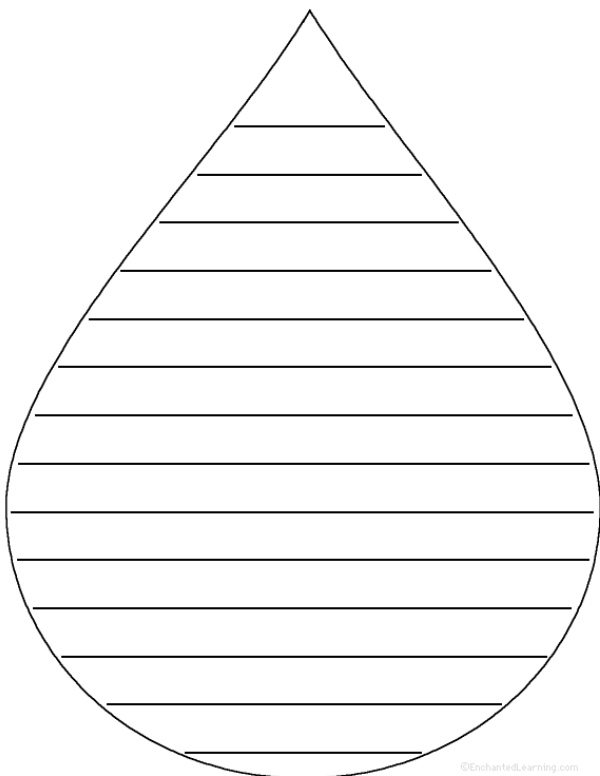
Hvala,
Sada ću moći da dočekam mrak.

PJESME SA STRUKTUROM – NPR. AABBA

Živo jednom dječak zvani Iva
Koji nije nikad naučio da pliva
Pade s broda
Hladna voda
Niko ga više ne vidje živa

PJESME U OBLICIMA

©EnchantedLearning.com

